

વેશ્વયુક્તની નિર્ણયક

રણભૂમિ

III/1942

લેખક

‘સંજય’

સંપાદકો

રવિશંકર મહેતા

:

ધનવંત ઓઝા

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૭૪૦

કિંમત - ૦-૩-૦

ગ્રંથનામ વિષ્ણુધર્મ નિષ્કર્ષ
૩૫૯૨૫

વર્ગિક ૦૪: ૪. ૪૪

હઠીલા દર્દોમાં
કુદરતી ઉપચાર

લેખક

પુરુષાર્થની
પ્રતિભાઓ

લેખક

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૭૦૦ કિંમત - ૦-૬-૦

ગ્રંથનામ વિષ્ણુધ્વની નિર્ણયક્રમ
ચુલ્કામિ

વર્ગિક વ્ર. ૧ : ૪. ૪૪૪

નેત્રીદાસ વિક્રમની પેળા દરખાસો વાંચો

ભારતી સાહિત્ય સંઘ - મુંબઈ, અમદાવાદ

૧૩૮, મેડોજ સ્ટ્રીટ, ફોર્ટ મુંબઈ : પો. બો. નં. ૭૩ અમદાવાદ

મનોરંજનની નિર્ણયાત્મક રૂપેરી ભૂમિ
જેમાં જીવન સરદારી મેળવી શકે છે.

દલસુખ પંચોલી ચિત્ર

ખાનદાન

૧૦ મું ન્યુ વેસ્ટ એન્ડ શનિ-રવિ-સો
અઠવાડિયું ફ્રેમ્સ પીકચર્સ લી. રીલીઝ ૩-૬-૯

તા. ૩ જુલાઈ ને

શુક્રવારથી શરૂ !

જાકે ન આપે વો જવાની દેખી.

આકે ન જાય વો બુઢાપા દેખા.

એવી જુવાનીનો કિંમતી સમય

શા માટે વેડફી નાખો છો ?

આટીસ્ટ કરમાઈનનું પહેલું માતખર પ્રોડક્શન

જલ્દાજ પરખતતા
સાચાં દ્રશ્યો નજરે
નિહાળવા આવો.

જવાની -કી- પૂઝાર

ડી. બીલીઆરિયા, કલ્યાણી, હરિચંદ્રરાવ,

ઉર્મિલા, અલકનંદા, સેમસન વગેરે

દિગ્દર્શક :

ડી. બીલીઆરિયા

✽

સહા જુવાન કલાકારોનું

સહા જુવાન ચિત્ર

★

બુકીંગ-

સુપર સીનેમા

ફાઇન ફિલ્મ્સ ઇન્ડિયા.

લેમીન્ટેડ રોડ, મુંબઈ. ••

૩ જી

અઠવાડિયું

લોક જીવનના

ઉન્નત આદર્શોની

પીડિત માનવતાનાં

આર્તનાદની પ્રેરણા-

દાયી તસ્વીર

સમય

૩૧-ફા-૮૧

રવિવારે ૧ વાગે

સુ પ્રી મ
પ્રકાશન

*

તમન્ના

૦ લક્ષ્મી પ્રોડક્શન્સ કૃતિ

દિગ્દર્શક-કે. સી. ડે.

લીલા દેસાઈ

જયરાજ

જગદીશ

કે. સી. ડે.

કરણ દિવાન

શાંતાકુમારી

ઓપેરા હાઉસ

તા. ૧૧મીને માતૃ-સ્નેહના સાથીયા

શનિવારે!

પૂરવા આવે છે.....

આવે છે

હેતનાં હાલરડાં ગાતી.... હૈયાનાં અમી પાતી....

દિગ્દર્શક :

ગુજલ

કથા -

માતા

★

લુમિકા :

નારી જીવનની ઉન્નત

મોહનલાલ દવે મહત્વાકાંક્ષા રજુ કરતું ચિત્ર

કિર્તિ પિકચર્સની પ્રથમ કળા-કલગી

શોભના સમર્થ

ચંદ્રકાંત, સુઆરક

મીસગોતી, ભુદો

અડવાણી વગેરે.

સ્વસ્તિક

[પાથે]

એડવાન્સ દિલ્લિસ એક્સચેન્જ

ત્રીભુવન રોડ, કીસન મહાલ,

મુંબઈ.

મનોરંજનની
રંજુ આ તની
ન વી દ્રષ્ટિ

જનકનું
સમાજચિત્ર

સાચા સાહેબ

દરરોજ:-૩-૩૦, ૬-૩૦, ૯-૩૦
શનિ, રવિ મેદીની બપોરે ૧.

લેમિંગ્ટન

તા. ૪થી જુલાઈ ને
શનિથી શરૂ !

માખાપો
એના સંતાનને
સંસ્કારનો
વારસો સોંપી જાય છે,
એમના
જીવન-ઘડતરની
જવાબદારીનું
દર્શન કરાવે છે

અમર પિક્ચર્સનું

આંખ-મિ ચૌલી

* નલિની જયવંત,
સુલોચના, સતીશ,
આનંદપ્રસાદ, જલ્દુ,
રાજકુમારી શુક્લ,
હાઈ, કમલા ચેટરજી,
નાગેન્દ્ર.

દિગ્દર્શક-

ચૌધરી

સુપ્રીમ

પ્રકાશન

★ શ્રી. વીરેન્દ્ર દેસાઈ પ્રોડક્શન
તા. ૪થી ને શનિથી શરૂ !

ઈમ્પીરીયલ સીનેમા

વિશ્વયુદ્ધની નિર્ણાયક રણભૂમિ

લેખક
'સંજય'

તા. ૨ : ૭ : ૪૨

પ્રાપ્તિસ્થાન
ભારતી સાહિત્ય સંઘ
૧૩૮, મેડોઝ સ્ટ્રીટ, કોટ સુબંધ
ફોન નં. ૨૨૦૫૭
પો. બો. નં. ૭૩ અમદાવાદ

યુદ્ધના સળગતા મોરચાનો પરિચય આપતી
આવી પુસ્તિકા દર ગુરુવારે પ્રગટ થશે

સંચાલક : ધનવંત ઓઝા

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ
૨૩૭૪૦

૧૯૮૪

પ્રપાલ ખર્ચ સાથે પુસ્તિકાની છૂટક કિંમત ગ્રાણીઓના : ગ્રાણી
માસની તેર પુસ્તિકાની કિંમત જે ભેટમાં બે રૂપિયા : કેટલું પણ
માસના આરંભથી ગ્રાણી માસ માટે ગ્રાહક થઈ શકાય છે.

પ્રકાશક

મુદ્રક

ધનવંત મી. ઓઝા
કિંગ્સ સર્કલ : : : માહુડા.

અમૃતલાલાલ પ્ર. સાતા
સ્ટેટ્સ પીપલ પ્રેસ, કોટ, મુંબઈ.

યુદ્ધ-પુસ્તિકા

વર્તમાન યુદ્ધના સળગતા રણ-મોરચા વિષે સંપૂર્ણ માહિતી આપતી આ નીચેની પુસ્તિકાઓ આપે વાચી ? આવી પુસ્તિકા દર ગુરુવારે પ્રગટ થાય છે.

- ૧ હિન્દનો ખયાલ
લેખક : 'સંજય'
- ૨ હિંદુલરનું વસંતઆઠમણ
લેખક : ધનવંત ઓઝા
- ૩ શાહીવાદી જાપાન
લેખક : 'સંજય'
- ૪ વિશ્વયુદ્ધમાં અમેરિકા
લેખક : દિલીપ કોઠારી
- ૫ ગેરીલા લડાઈ
લેખક : 'સંજય'
- ૬ ચીનનો નવો અવતાર
લેખક : ધનવંત ઓઝા
- ૭ વર્તમાન યુદ્ધનું સ્વરૂપ
લેખક : મોહનલાલ મહેતા : ધ. ઓઝા

ટપાલ ખર્ચ સાથે આ પુસ્તિકાની કિંમત ત્રણ આના: ત્રણ માસની ૧૩ પુસ્તિકાઓની કિંમત ઘરબેઠાં જે રૂપિયા: કોઈપણ માસના આરંભથી ત્રણ માસ માટે ગ્રાહક થઈ શકાય છે.

ભારતી સાહિત્ય સંઘ

પો. બો. ૯૭૮ મુંબઈ

વિશ્વયુદ્ધની નિર્ણાયક રણભૂમિ

હિટલરે પોતાનાં ઉનાળાનાં આક્રમણની સત્તાવાર જાહેરાત હજી કરી નથી; વાત પ્રસરી છે કે રશિયા પરનાં જર્મન-આક્રમણની સંવત્સરીની ઉજવણી રૂપે, એટલે કે ૨૩ મી જુલાઈની સાંજ સુધીમાં સેઆરોપોલ પર જર્મન વાયટો ફરકતો કરી દેવાનો હિટલરે પોતાના સરદારોને આદેશ આપ્યો હતો; અને ખીજે દિવસે પોતાનાં ઉનાળાનાં આક્રમણની સત્તાવાર જાહેરાત કરતું ધુમધડાકાવાળું ભાષણ હિટલરને

ખાળુનો નકશો

૧૯૪૨ની સાલ ચાલી રહેલા વિશ્વવિગ્રહ-ના નિર્ણયની સાલ છે. એ સાલમાં એલનારા જંગનું પરિણામ આખરી પરાજય કેનો થશે-ધરીસત્તાઓ કે લોકશાહી દેશોનો-એ નક્કી કરશે. આવો મહત્ત્વનો એ જંગ કદાચ ભૂમિ પર એલાવાનો છે અને કઈ રીતે તે આ નકશામાં ખતાવવામાં આવ્યું છે.

કરતું હતું. પણ સેઆરોપોલ પાડી શકાયું નહિ એટલે એ જાહેરાત અદ્ધર લટકી ગઈ છે.

હિટલરની સત્તાવાર જાહેરાત આવે કે ન આવે પણ ધરીસત્તાઓનાં ઉનાળાનાં આક્રમણનો આરંભ તો ક્યારનો થે શરૂ થઈ ચૂક્યો.

છે એ ચોક્કસ વાત છે. ૭મી મેએ જર્મનીએ કર્ચ પર સવારી આદરી ત્યારથી એ શરૂ થઈ ચૂક્યું છે. તે પછીથી આ સાત અઠવાડિયાં દરમિયાન ધરીદળો રશિયામાં ગયા વર્ષના જેવી ઝડપી આગેફૂએ કરી શક્યાં નથી અને નાટકી વિજયો મેળવી શક્યાં નથી તેથી ત્રીજમ-આક્રમણની સત્તાવાર જાહેરાત કરવાનું તેમને ન ગમે એ સમજી શકાય તેવી ખીના છે, પણ એ કારણસર એ આક્રમણનો આરંભ હજી નથી થયો એમ માની લેવું ભૂલ લાગે છે. જુલાઈ માસ એટલે યુરોપનો ભર ઉનાળો. એ વખતે પણ ઉનાળાનું આક્રમણ ન જ આવ્યું હોય તો જેમ વસંત આક્રમણનો વિચાર પડતો મૂકીને ઉનાળાનાં આક્રમણની ધમકી હિટલરે આપી હતી તેમ હવે પાનખરનાં આક્રમણની ધમકી જ તેણે આપવી રહી. પણ એવું કાંઈ ખતનાર નથી. ચોક્કસ વાત છે કે ધરીસત્તાઓનું ઉનાળાનું આક્રમણ શરૂ થઈ જ ચૂક્યું છે.

મહત્વનો મોરચો કયો ?

દુનિયાના તમામ શાણા યુદ્ધનિરીક્ષકો અને વિવેચકો સમ્મત થાય છે કે ધરીસત્તાઓનું આ છેલ્લું પ્રયત્ન આક્રમણ હશે. આલમના શાણામાં શાણા યુદ્ધનિરીક્ષકોમાં એકેડેમીકોવેસ્કીઆના પ્રમુખ ડૉ. બેનેશનું ઉંચું સ્થાન છે. તેઓએ જણાવ્યું છે કે પોતામાં જેટલી તાકાત હોય તે બધી એ ધરીસત્તાઓએ ૧૯૪૨ ના જૂનથી નવેમ્બર માસ સુધીમાં અજમાવી લેવી રહી છે. એટલા વખતમાં પોતાની ઉણપો ટાળી દે અને મિત્રરાજ્યોના મહત્ત્વના મોરચાઓ છિન્નભિન્ન કરી નાખે એવા વિજયો તેઓ મેળવી લે તો પછી તેઓ અચોક્કસ મુદતને માટે મિત્રરાજ્યો સામે ટકી રહેશે. જો એવા વિજયો તેઓ પ્રાપ્ત ન કરી શકે તો તેઓની આક્રમક તાકાતનો અંત આવશે અને તેમને માત્ર બચાવ પર આવી જવું પડશે. પછી તો તેમના આખરી પરાજય માટે જે સમય જવાનો હોય તે જાય. એ પરાજય નિશ્ચિત બની જશે.

ડૉ. બેનેશના આ વિચારો સાથે ઘણાખરા યુદ્ધવિવેચકો વધે-
ઓશે અંશે સંમત થાય છે. હું તો સંપૂર્ણપણે સંમત થાઉં છું.
આ વિચાર અને આ સંમતિને માટે શા કારણો છે તે વિગતે વિચારીએ:

યુદ્ધે ચડેલી પ્રતિસ્પર્ધી સત્તાઓની તાકાત નિર્ણીત કરનારાં
તત્ત્વો ત્રણ: (૧) ખાદ્ય પદાર્થો, શહેરીઓ અને સૈન્યોની જરૂરીઆતોને
સંતોષતો અન્ય કાંચો માલ અને યુદ્ધસામગ્રીનો કાંચો માલ; (૨)
એ કાંચો માલમાંથી તૈયાર માલ બનાવવાની ઔદ્યોગિક ઉત્પાદન-
શક્તિ અને એ માલ જરૂરી વખતે જરૂરી જગ્યાએ પહોંચતો કરવાની
વાહનશક્તિ અને (૩) જળ, સ્થળ અને આરમાનમાં કામ કરતાં
લોકરોનાં સંખ્યા અને હિમ્મતનું પ્રમાણ. આ ઉપરાંત પોતાના અને
તાબેદાર દેશોના પ્રજાજનોની મનોદશા, મિત્રો અને તટસ્થ દેશોનાં સહકાર,
વર્તણૂક અને એવાં બીજાં અનેક તત્ત્વો હોય છે. એ બધા પ્રસંગાનુ-
સાર વધતુંઓછું મહત્ત્વ ધારણ કરી રહે છે. પણ મુખ્ય તત્ત્વો
તો ઉપર બતાવેલાં ત્રણ જ હોય છે.

આ ત્રણ તત્ત્વોની દૃષ્ટિએ વિરોધી સત્તાઓનાં બળાબળ અને
બૃહદની સ્થિતિનો વિચાર કરી જોઈએ તો જ ડૉ. બેનેશ અને
બીજાઓ સૂચવે છે તેમ ૧૯૪૨ની સાલ વિશ્વવિગ્રહની નિર્ણાયક સાલ
બની રહેશે કે કેમ તે આપણે ચોક્કસ પણે નક્કી કરી શકી ને.

એ બાબતોનો વિચાર કરતાં પહેલાં એક ચોખ્ખવટ કરી લેવી
જરૂરી છે. ‘ધરીસત્તાઓ’ એ શબ્દમાં જર્મની, ઇટાલી, અને જાપાન
અને તેમના સંઘાતમાં ભાગેલાં બીજા બધા દેશોનો સમાવેશ થઈ
જાય છે. પણ આ પુસ્તિકાના હેતુઓ માટે હું જાપાન અને તેના
સંઘાતમાં ભાગેલાં સિયામ, હિન્દીચીન અને દૂરનાં પૂર્વના બીજા બધા
દેશોને ‘આકાત રાખું’ છું. અહીં તો માત્ર જર્મની, ઇટાલી અને
તેમના તાબાના તેમજ તેમને વધતોઓછો સહકાર આપતા યુરોપના

અન્ય દેશોની જ વાત કરું છું. આટલી ચોખવટ પછીયી આપણે ઉપર જણાવેલા મુખ્ય મુદ્દાઓની વિચારણા તરફ વળીએ.

ધરીને પીડતી ખાદ્યપદાર્થોની તાણુ

ખાદ્યપદાર્થોની ખાતમમાં ધરીસત્તાઓની સ્થિતિ પ્રતિદિન વધુ. અને વધુ વિષમ બનતી જાય છે. યુદ્ધ શરૂ કરતાં પહેલાં જર્મનીએ ખોરાકનો મોટો જથ્થો જમા કરી લીધો હતો અને જર્મન ખેતીમાંથી પણ વધુમાં વધુ ઉત્પન્ન મળી શકે એવી તજવીજ કરી હતી. તે પછીથી જર્મની એક પછી એક દેશો જીતતું ગયું અને તે દેશોમાંના ખાદ્યપદાર્થોના જથ્થા જપ્ત કરી જર્મની ભેગા કરતું ગયું. સાથેસાથ લગભગ આખાંએ યુરોપની ખોરાક ઊપજાવવાની શક્તિ જર્મનીના હાથમાં આવી.

પણ યુરોપ અકારથી ખોરાકીના પદાર્થો મેળવવાનું જર્મન-તાજાનાં યુરોપ માટે લગભગ અશક્ય છે. એનું કારણ મિત્રરાજ્યોની દરિયાઈ નાકાબંધી. અદ્યત આ નાકાબંધીની નજર ચુકાવીને ઉત્તર-પશ્ચિમ આફ્રિકામાંથી અને બીજેથી ધરીસત્તાઓ થોડાંધણા ખાદ્યપદાર્થો મેળવી શકતી હોય એ બનવા જોગ છે. પણ તેનું પ્રમાણ એટલું ઓછું હોવાનો સંભવ છે કે તેની ખાસ નોંધ લેવાની જરૂર ન રહે. એટલે આખાંએ યુરોપની ખાદ્યખોરાકી માટે યુરોપને પોતા પર જ આધાર રાખવો રહ્યો.

સવાલ એ છે કે યુરોપ ખોરાકીની દૃષ્ટિએ આત્મપૂર્ણ છે ? આ પ્રશ્નનો જવાબ નિશ્ચિત હકારમાં તો નથી જ. અને તેમાંથી શાન્તિના વખતમાં યુરોપનું ખોરાકીના પદાર્થોનું જે ઉત્પાદન હતું તે આજે હોઈ શકે જ નહિ. યુરોપ આજે અસ્વસ્થ-લગભગ અસ્તવ્યસ્ત-દશામાં છે. ઘણાખરા દેશોમાંથી ખેતીના કામમાં રોકાતા સશક્ત પુરુષો આજે લશ્કરોમાં, તેની આનુષંગિક સેવાઓમાં, યુદ્ધસામગ્રીનાં કારખાનાંઓમાં, જોડોમાં, કે અટકાયતી થાણાંઓમાં રોકાઈ અથવા પુરાઈ ગયા છે.

ખાકી રહેલાં માણસોનાં મન પર ઉચક છે; જર્મનીએ પદાક્રાન્તની કરેલા દેશોમાં ખોરાક ઉત્પન્ન કર્યા પછી તે પોતાનાં ઉપયોગમાં આવી શકશે કે કેમ એ લોકો જાણતા નથી. એટલે માલ ઉપજાવવામાં અને ઢોર ઊછેરવામાં તેમનું દિલ નથી. પરિણામે યુરોપમાં શાન્તિના વખતમાં જ ખોરાક ઉત્પન્ન થતો તેના કરતાં અત્યારે ઘણો જ ઓછો ઉત્પન્ન થતો હશે એ ચોક્કસ છે. અધૂરામાં પૂરું આ વર્ષનો શિયાળો યુરોપ માટે ખડુ વસમો ગયો છે. એટલે યુરોપ ખોરાકની ભારે તંગી અનુભવી રહ્યું હશે એ તો સ્પષ્ટ જ છે.

અને એ તંગીનું પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો યુરોપના તમામ દેશોમાં ખોરાકની ચીજોના વેચાણ પર મુકાયેલા અંકુશોમાંથી મળી રહે છે. બ્રેટવુઅમ, ફ્રાન્સ, ગ્રીસ, પોલાન્ડ, અને બીજા અધાય તાબેદાર દેશોમાં તો માણસનું જીવન માંડમાંડ ટકાવે એટલા પૂરતો જ ખોરાક ખરીદવાની છૂટ આપવામાં આવે છે. પણ જેટલી છૂટ મળી હોય એટલો અધાય ખોરાક બજારમાં મળી શકે એવું તો ક્યારેક જ અને છે. અમાનુષી નાગાધપૂર્વક જર્મનીએ આ જિતાએલા દેશોની વસ્તિને ખોરાક પૂરો પાડવાની જવાબદારીને ઉલાળીએ કર્યો છે. પણ એથી કાંઈ પ્રજાજનોનું ભૂખનું દુઃખ તો થોડું જ ઓછું થાય છે? પરિણામે ફ્રાન્સમાં ખોરાક માટે રમખાણો થયાના સમાચારો સાંભળીએ છીએ અને બીજા જિતાએલા દેશોમાં પણ માણસો મરણીઆ બનવા લાગ્યા છે.

જિતાએલા દેશોમાં જે આવી સ્થિતિ છે તો ખુદ ઇટાલી અને જર્મનીમાં પણ કાંઈ વધારે સારી સ્થિતિ નથી. લડાઈને ત્રણ વર્ષ થવા આવ્યાં. આટલા વખતમાં જર્મનીએ ભરી રાખેલા અને પાછગથી લૂટમાં મેળવેલા ખોરાકના ભંડારો પણ ખૂટવા આવ્યા હોય એ દેખીતી વાત છે. એટલે જ ખુદ જર્મનીમાં પણ છેલ્લા છસાત માસ દરમિયાન શહેરીઓને અપાતી ખોરાકની પ્રમાણ પર ત્રણેક વખત કાપ મૂકવામાં આવ્યો છે. યુરોપની ખોરાકની સમસ્યા ખૂબ જ ઉચ બની ગઈ છે, સમયના વહેવા સાથે આ ઉગ્રતામાં

ભિમેરા જ થવા સંભવ છે. એટલે આ કારણે પણ વહેલામાં વહેલી તકે યુદ્ધનો નિર્ણય આણવાની આવશ્યકતા ધરીસત્તાઓ માટે ઉપસ્થિત થઈ છે.

તેલની નિર્ણાયક સમસ્યા

યુદ્ધસામગ્રી બનાવવા માટે અને શહેરીઓની અન્ય જરૂરીયાતો સંતોષવા માટેના કાચા માલની દૃષ્ટિએ પણ ધરીસત્તાઓની સ્થિતિ એટલી જ વિષમ છે. ધણીય ધાતુઓ ધરીસત્તાઓ માટે અગ્રાધ્ય છે. રજબરની તાણુ મિત્રરાજ્યોને મૂંઝવી રહી છે તો ધરીસત્તાઓને એ કાંઈ ઝોઝી નહિ મૂંઝવતી હોય. આ સ્થિતિ વધુ વખત ચાલુ રહે તો ધરીરાજ્યોનાં કારખાનાંઓને બંધ પડવાનો કે બગાડાંખાતાં ખેસવાનો વારો આવે. એટલે એ દૃષ્ટિએ પણ ધરીસત્તાઓએ કાં જ્યાંથી આ કાચો માલ મળી શકે એવા નવા પ્રદેશો હાથ કરવા જોઈએ; કાં મિત્રરાજ્યોની નાકાબંધીમાં ગાળડું પાડવું જોઈએ અને કાં યુદ્ધનો અંત આણવો જોઈએ. આનું નામ જ નિર્ણય.

કાચા માલનો વિચાર કરતાં એક વસ્તુ પર ખાસ ધ્યાન આપવું રહે છે. એ વસ્તુ એટલે તેલ-પેટ્રોલ તેમ જ ખીજાં યંત્રોને કાર્યક્ષમ રાખતાં તેલ. આમાં યે મુખ્ય અશ્ન પેટ્રોલનો છે. યુરોપની ધરીસત્તાઓ પાસે તેલના ડૂવા માત્ર બે જગ્યાએ-રમાનિયામાં અને આલ્બેનિયામાં છે. રશિયાનાં હાલ પાસેથી તેલના થોડાક વધારે ડૂવા કદાચ મળ્યા હોય. પણ આ બધાયનું સંયુક્ત ઉત્પાદન ધરી સત્તાઓની પેટ્રોલની જરૂરીઆતનો દશમો ભાગ પણ માંડ પૂરો કરી શકે. જર્મની પોતે લાખો ટન પેટ્રોલ ફોલસામાંથી ગાળે છે. અને છટાલી પણ થોડુંઘણું એવી રીતે ઉત્પન્ન કરતું હશે. આ ઉપરાંત યુદ્ધ પહેલાં જર્મનીએ પેટ્રોલના જગજગ જથ્થા જમા કરી લીધા હતા અને યુદ્ધના પહેલા આઠ માસ દરમિયાન છટાલીએ પણ જ્યાંથી જટલું મળી શક્યું એટલું બંધુએ તેલ એકઠું કરી લીધું હતું. યુરોપના જે જે દેશો હિટલરના તાબામાં અત્યંત તે બધામાં પાણુ

તેલના નાનામોટા ભંડારો હતા. એ બધા જર્મનીના હાથમાં આવી ગયા છે અને બનવાબેગ છે કે પશ્ચિમ આફ્રિકાનાં કેન્ય સંસ્થાનોમાં જમા થએલું પેટ્રોલ પણ જર્મનીને મળી ગયું હોય. પણ યુદ્ધને લીધે પેટ્રોલનો વપરાશ એટલો બધો વધી ગયો છે કે આ ભંડારો હવે ખાલી થવા આવ્યા હશે.

લગભગ તમામ યુદ્ધવિવેચકો અને અર્થશાસ્ત્રીએ તું એવું સપ્રમાણ અનુમાન છે કે યુરોપી ધરીસત્તાઓનો સામનો કરતી આજની ઉંચાં ઉંચાં સમસ્યા તેજને લગતી છે. એક રશિયન આર્થિકનિષ્ણતે તો એવી ગણતરી રજૂ કરી હતી કે ગયે વર્ષે રશિયન મોરચા પર જે પ્રકારની વ્યાપક અને ઉંચી લડાઇ ચાલતી હતી તેવી લડાઇ ચાર માસથી વધારે વખત ચલાવવા માટે તું તેજ ધરીસત્તાઓ પાસે રહ્યું નથી. આ કારણથી જ બધાની એમ ધારણા હતી કે જર્મનોના ૧૯૪૨ નો ધસારો કોકેસસનાં અને ધરાક ધરાનનાં તેજનાં કેન્દ્રો તરફ જ કેન્દ્રિત કરશે. આ ધારણા સર્વથા સાચી પડી છે, એમ ધરીસત્તાઓના ચાલુ આક્રમણના ઝોક પરથી સ્પષ્ટ થાય છે. એટલે તેજનાં આ બંને ક્ષેત્રો સુધી આ વર્ષે પહોંચી જવું એ ધરીસત્તાઓ માટે સાવ નિર્ણાયક બાબત છે. તેમને ત્યાં પહોંચતા અટવાવવા એ સાચી મુશ્કેલી માટે પણ એટલી જ નિર્ણાયક બાબત છે. લગભગ નિશ્ચિતપણે કહી શકાય કે ધરીસત્તાઓ આ વર્ષે જો આ તેજનાં ધામોથી વંચિત રહે તો તેમનું આવી બંધુ છે. આધુનિક યાંત્રિક યુદ્ધમાં તેજ ફેટલો અગત્યનો ભાગ ભજવે છે એ જણાવવાની જરૂર તો હવે રહી જ નથી. એટલે બીજાં કોઇ કારણસર નહિ તો આ એક જ કારણસર પણ ધરીસત્તાઓએ આ વર્ષે એ સ્થાનો પર પહોંચવા મરણીઓ પ્રયત્ન કરવો રહ્યો. એ પ્રયત્નમાં તેમને મળનારી સફળતા કે નિષ્ફળતા યુદ્ધનું બાવિ નિર્ણિત કરી નાખશે.

બે મહત્વનાં કારણો

કારખાનાંઓનાં ઉત્પાદનની અને ઉત્પાદકશક્તિની દૃષ્ટિએ વિચાર કરતાં પણ સાફ જ દેખાઈ આવે છે કે ધરીસત્તાઓનું યુદ્ધ-સામગ્રીનું ઉત્પાદન તેની ટોચે પહોંચી ગયું છે; તેનાથી ઉપર જવાની હવે શક્યતા રહી નથી. પણ ઉપર બતાવ્યું છે તેમ કાચા માલની તાણુને લીધે, થાક્યાં, ભૂખ્યાં અને અધૂરી તાલીમવાળા કામદારોને લીધે અને હવે તાકાતવાન બનેલાં ખ્રિટનના વિમાની હુમલાઓથી ઊપજતી તારાજીને કારણે ધરીસત્તાઓનું ઉત્પાદન હવે વધવાનો નહિ પણ સારી પેઠે ઘટતું જવાનો સંભવ છે. એટલે એ દૃષ્ટિએ પણ આજે પોતાની તાકાત એની પૂર્ણકક્ષાએ પહોંચી છે ત્યારે ધરીસત્તાઓએ નિર્ણયાત્મક જંગ ખેડી જ લેવો રહ્યો છે.

જર્મનીને વિજ્ઞાનિક વિજયો મળતા હતા ત્યાં સુધી જિતાયેલાં યુરોપની અંધીરે પ્રગ્ભઓ હેબતાઈ ગઈ હતી. પણ રશિયાના જંગમાં એ ખૂંચી ગયું એટલે જર્મનીની અજ્ઞેયતાનો ખ્યાલ ઓસરવા લાગ્યો. સાથે સાથે નાઝીઓની નરદમ ત્રાસનીતિને પરિણામે તેમણે યુરોપની ‘નવી વ્યવસ્થા’ સંબંધે ઊભી કરેલી ભ્રમભ્રમ પરનો ધોળ પણ ઊતરી જવા લાગ્યો. હવે જર્મનીનો પરાજય થાય એવી સંભાવના ઊભી થઈ છે એટલે જિતાયેલા પ્રદેશની પ્રગ્ભઓનો મિશ્રજ ઉકેળવા લાગ્યો છે. દરેક જિતાયેલા દેશમાં કારખાનાં અને વાહનવ્યવહારની ભાંગફોડાના બનાવો વધવા લાગ્યા છે અને હુકમ ચલાવતા નાઝીઓ સામે ધા પણ થવા લાગ્યા છે. ઝેકાસ્લોવેકીયામાં પ્રાગની ભર બજારમાં ધોળે દિવસે થયેલું ‘યુરોપના જલ્લાદ’ હૃદયનું ખૂન ધરીસત્તાઓને માટે દીવાલ પર લખાયેલા ચેતવણીના અક્ષરો છે; આવતા બંધની સૂચક લાક્ષણિકતા છે. એટલે કાં તો ધરીસત્તાઓએ આ વર્ષ દરમિયાન જ નિર્ણયાત્મક વિજય મેળવીને તેમના પરાજયની ધોળકાતી શક્યતાને બૂંસી નાખવી રહી અને કાં યુરોપની બચાવક

અળવાખેરીના ભોગ અનવું રહ્યું. આ રીતે યુરોપનો અગડતો મિત્રજ પલ્લુ ધરીસત્તાએને નિર્ણયાત્મક જંગ તરફ દોરી રહ્યો છે.

મિત્રરાજ્યોની વધતી તાકાત

ધરીરાજ્યોની શક્તિને લાગુ પડી રહેલા આ ધાંસણીના રોગ વિરુદ્ધ મિત્રરાજ્યોની શક્તિમાં પ્રતિદિન વધારો થઈ રહ્યો છે. હિટલરનું ઉત્પાદન હજુ આખરી કક્ષાએ પહોંચ્યું નથી. એમાં વધારાને આગ્રાશ છે. અમેરિકાનાં ઉત્પાદનના વિકાસની પલ્લુ એવીજ ભગ્ન શક્યતા છે. એક વર્ષના જંગને પરિણામે રશિયાનાં ઔદ્યોગિક ઉત્પાદનને પલ્લુ ઝાઝી આંચ આવી નથી. અને આ ત્રણેય મિત્રરાજ્યો અને તેમની સાથેના ખીજ મુઝકાની સૈન્યસંખ્યા પલ્લુ પ્રતિદિન વધતી જાય છે. વિમાનો, ટેંકા, તોપો અને સર્વ પ્રકારની યુદ્ધસામગ્રીમાં મિત્રરાજ્યો ધરીરાજ્યોથી કયાંઈ આગળ નીકળી ગયાં છે અને સમયજશે તેમ તેમ તેમની આ સરસાઈ વધુ ઘેરી જ અનતી જશે. એટલે આ સરસાઈ પોતાને કચડી નાખનારી અને તે પહેલાં ધરીરાજ્યો આ વર્ષે જ નિર્ણયાત્મક જંગ લડી લે તેમાં જ તેમની ખેરીઅત છે. આખરી વિજયની તો નહિ પણ લાંબો વખત ટકા રહેવાની શક્યતા એ એક જ બાબતમાં સમાયેલી છે.

સાથી મુલકોની મુશ્કેલીનો લાભ ઉઠાવવા

અને એક છેલ્લો મુદ્દો: શરત અને સૈન્યસંખ્યામાં ધરીરાજ્યો પર સરસાઈ મેળવી ચૂકેલાં મિત્રરાજ્યો આજે એક ભારી મૂંઝવણ ભોગવી રહ્યાં છે. એ મૂંઝવણ વહાણવ્યવહારની. જર્મની અને ઇટાલીનાં સપ્તમરીનો, જહાજો અને વિમાનોએ સાથે મળીને હિટલરનાં વેપારી જહાજો પર ફેર વર્તાવ્યો હતો અને હિટલરની દરીઆઈ નાકાબંધી જેવી જ નાકાબંધી હિટલર સામે જિબી કરવામાં થોડો વખત સફળ થયાં હતાં. મહામુશ્કેલીએ હિટલરે એ મુશ્કેલીનો તોડ કાઢ્યો હતો.

એટલામાં જાપાન આવી પડ્યું. જાપાન પોતે એક પ્રથમ દરજ્જાની દરીઆઈ સત્તા હોઈ તે મોટી સંખ્યાની સખમરીનો ધરાવે છે. એ સખમરીનોએ યુરોપીઅન ધરીની સખમરીનો સાથે હાથ મિલાવીને મિત્રરાજ્યોના દરીઆઈ વ્યવહારને ભારી વિષમ પરિસ્થિતિમાં મૂકી દીધો છે.

આ સ્થિતિ કાયમ રહેવાની હોય અને દિવસો જતાં નિશ્ચિતપણે વધુ વણસવાની હોય તો તો નિર્ણયાત્મક જંગ હાથ ધરતાં પહેલાં ધરીસત્તાઓ સખૂરી ધારણ કરે એ બનવા જોગ છે. પણ પૂરી શક્યતા છે કે જેવી રીતે બ્રિટને ગઈ સાલ આવી મુશ્કેલીને તોડ કાઢ્યો હતો તેવી રીતે આ વખતે પણ એવો તોડ કાઢવામાં બ્રિટન અને અમેરિકા સાથે મળીને સફળ થાય. વધુમાં અન્ય શસ્ત્રોની માફક અમેરિકાનું વહાણોનું ઉત્પાદન પણ ચમત્કારિક રીતે ઝડપી બની ગયું છે અને વધુ ઝડપી બનવા સંભવ છે. પરિણામે મિત્રરાજ્યોને આજે વેઠવી પડતી દરીઆઈ વ્યવહારની વિટંબણા આવતી કાલે દૂર થઈ જાય તો ધરીસત્તાઓનું આવી જ બને. એટલે તેમની આજની મૂંઝવણનો લાભ લઈ નિર્ણયાત્મક જંગ ખેડી કાઢવો એ ધરીસત્તાઓનાં હિતની વાત છે.

ધરીસત્તાઓનાં હસ્તકરોની શક્તિ પણ દિવસે દિવસે ક્ષીણ થતી જાય છે. રશિયાએ તેમના પર જે ખુવારીનું યુદ્ધ લાદ્યું છે એને પરિણામે દરી દળોનાં સૈન્યો અને સામાગ્રીની પારાવાર ખુવારી થઈ ચૂકી છે. તેમનાં જે ઉમદા અને તાલીમયુદ્ધ દળો હતાં તે તો સારા પ્રમાણમાં કામ આવી ગયાં છે. એટલે સૈન્યો અને તેમની નીતિમત્તાને વધુ ઘસારો લાગે તે પહેલાં જ નિર્ણયાત્મક જંગ તેમણે ખેડી લેવો જોઈએ.

બન્ને પક્ષો તૈયાર છે

ત્રણ ત્રણ વર્ષ થયાં સર્વમુખી હડતનો ભાર જીતીને જર્મનીની પ્રજા પણ કંટાળવા લાગી હોવી જોઈએ. પ્રજાજનોનો સ્વભાવ

ચીડીઓ થતો જાય છે એ હકીકત તો હો. ગોએલ્સે હમણાં તેમને વિનયી બનાવવા માટે ઉપાડેલી ઝુંબેશ પરથી પ્રત્યક્ષ થાય છે. તેમાં વળી કોલોન, ઇજેન અને બ્રેગન પર બ્રિટિશ વિમાનોએ ઉતારેલી રાક્ષસી ધારો જેવી ધારો વધશે તો જર્મનોનો મિજબાન વધુ ચીડીઓ બનશે અને હિમ્મત અને સાહનશક્તિ-morale-માં ઓટ આવશે. આ બંને તે પહેલાં તેમના એ ગુણો ટકી રહે એવો નિર્ણયાત્મક વિગ્રય ધરીસત્તાઓએ સાધવો જ રહ્યો.

પોતાના તેમજ પ્રતિસ્પર્ધીઓના બળાબળની આ ગણતરી અનુસાર ધરીસત્તાઓએ આ વર્ષમાં નિર્ણયાત્મક જંગ ખેલી લેવાનો નિર્ણય કરી લીધો હોય એમાં કંઈ જ નવાઈ નથી. એવો નિર્ણય ન કર્યો હોય તો દિલનું અરમાન દિલમાં રહી જશે અને તેમનું આવી બનશે. પણ આવી રીતે ધોખામાં મરી જાય એ ધરીસત્તાઓ નહિ. એટલે તેમણે આ વર્ષે જ નિર્ણયાત્મક જંગ ખેલી લેવાનું નક્કી કર્યું છે એમ માની લેવામાં જરાય ભૂલ થવાનો સંભવ નથી.

યુદ્ધનિરીક્ષકો અને વિવેચકો જ આમ માને છે એમ નથી. સોવિયેટ રશિયાના વિચક્ષણુ આગેવાનો પણ આમ જ માને છે. અને પોતાની આ માન્યતાની યથાર્થતા દીલાંપોચા ખિટન-પ્રમેરિકાને ગળે ઉતારવામાં પણ તેઓ સફળ થયા છે. એટલે પશ્ચિમ ઝોળાઈ પૂરતો નિર્ણયાત્મક જંગ આ વર્ષે જ ખેલી લેવાને બંને વિરોધી પક્ષો સંજગ થઈ ગયા છે એ ચાક્રસ છે.

રશિયામાં જર્મનો શું માગે છે ?

આ વો નિર્ણય બંને પક્ષોએ કરી લીધો હોય અને ૧૯૪૨માં જ નિર્ણાયક જંગ ખેલાઈ જવાનો હોય તો એ કંઈ રણ-બૂમિ પર ખેલાશે એ વિચારવાનું હવે પ્રાપ્ત થાય છે.

આડેક માસ પહેલાં પાર્લામેન્ટ સમક્ષ એક બાણણમાં મિ. ચર્ચિલે જણાવ્યું હતું કે આ વિશ્વવિગ્રહની નિર્ણયાત્મક લડાઈઓ

મધ્યપૂર્વમાં લડાવાની છે. આ માન્યતા મિ. ચર્ચિલના મનમાં એટલી દઢ હતી કે બીજા કેટલાય આવશ્યક મોરચાઓને ભોગે પણ મધ્ય-પૂર્વના મોરચાને સમગ્ર બનાવવાની પ્રવૃત્તિ અવિરત ચાલુ રાખી છે.

આજના ધરીઆક્રમણની દિશાઓ અને વલણોનો ખ્યાલ ખાંધતાં મિ. ચર્ચિલની એ માન્યતાની યથાર્થતાનો પુરાવો સાંપડી રહે છે. આ પુસ્તિકામાં આપેલા નકશામાં બતાવવામાં આવ્યું છે તેમ રશિયાના ખાર્કોવથી માંડીને દક્ષિણે બ્રિટનનાં લીબિયા અને ઇજિપ્ત સુધીમાં ધરીદળોનો જમાવ થયો છે.

ખાર્કોવથી ઉત્તર તરફ નહિ પણ દક્ષિણ-પૂર્વે રોસ્ટોવ, ડોન અને કાસ્પીયન સમુદ્રના કાંઠા સુધી પહોંચવાની જર્મનોની નેમ સાફ કળાઈ અ.વે છે. ઓઝોવ સમુદ્રમાં આવેલ કચ્છ દ્વીપકલ્પ તો જર્મનોએ એ મહિનાથી હાથ કરી લીધો છે. આ દ્વીપકલ્પના પૂર્વ કિનારા અને કોકેસસ પ્રદેશના પશ્ચિમ કિનારા વચ્ચે માત્ર પાંચથી વિશ માઇલનું જ અંતર છે.

પણ કોકેસસ પર સવારી લઈ જવા માટે એકલાં રોસ્ટોવ કે કચ્છ જ માત્ર કામનાં નથી; આખા કાળા સમુદ્ર પર ધરીસત્તાઓનું પ્રભુત્વ જોઈએ. એ પ્રભુત્વ મેળવવા માટે જ જર્મનોએ છેલ્લા આઠ માસથી રશિયાનાં કાળા સમુદ્રનાં સહુથી મહત્વનાં નૌકામથક સેમોરોપોલ પર ઘેરો ઘાલ્યો છે. એ ઘેરો શિયાળાના પાંચેક માસ દરમ્યાન શિથિલ હતો. પણ છેલ્લા એક માસથી જર્મનોએ અત્યંત ઊંચ અને બીજણ આક્રમણ એ શહેર-બંદર પર જારી રાખ્યું છે. સેમોરોપોલ હજી પડ્યું નથી, પણ એ પડ્યા પછી જર્મનો કોકેસસ પર સવારીનો આગલ કરશે એમ દેખાય છે,

એક વર્ષના અપૂર્વ સંગ્રામને પરિણામે જર્મનોને ખાતરી થઈ ચૂકી છે કે મોસ્કો અને લેનીનગ્રાડની કિલ્લેબંધીઓ સાથે માથાં અફાળવાનો વ્યવસાય મિથ્યા છે. આખું રશિયા જીતી લેવાનું સ્વપ્નું

તો હિટલરનાં શેખરવલી મગજમાં પણ કદી નહિ પ્રવેશ્યું હોય. પણ વેલ્ગા નદીને પેલે પાર એશીઆઇ રશિયામાં રશિયનોને ધક્કેલી દેવાની નેમ પણ હવે તેણે પડતી જ મૂકી હશે એમ લાગે છે. લાક્ષ લશ્કરને ખતમ કરી દેવાની નેમ પણ પોતાનાં ગજાં બદારની છે એવી ખાતરી પણ હિટલરને થઇ ચૂકી હશે. એટલે હવે વધારે હાગતી નેમથી નિર્વાહ કરવાના નિર્ણય પર તે આવ્યો જણાય છે.

હવે તેની નેમ એટલી જ દેખાય છે કે પોતે કોકેસસને અને સુએઝ કેનાલથી ધરાન સુધીના મધ્યપૂર્વના પ્રદેશને પોતાના ભરડામાં સમેટી લેવાના કામમાં રોયાયો હોય ત્યાં સુધીમાં રશિયનો એની પીઠ પર વળતો ધા ન કરે. આ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે ઉત્તરમાં આર્કેન્ગલ અને મર્માન્સ્કવાળો વિસ્તાર કબ્જે કરી ચિટન અને અમે-રિકા તરફથી રશિયાને મળતી મદદ અંધ કરવાની મક્કસદ સેવે છે. દક્ષિણે ધરાન અને કાસ્પીઅન સમુદ્ર મારફત રશીઆને એ બે દેશો તરફથી મળતી મદદ પણ તે અંધ કરવા માગે છે. આ માટે ઉપર ખોર્કાવથી આસ્ટ્રાખાન સુધી પહોંચી જવાની તેની મુરદ છે અને દક્ષિણે ધરા-નનો અખાત તેને અંકુશમાં લઇ લેવો છે. બાકીનાં લેનીનગ્રાડથી રોસ્ટોવ સુધીના સવા હજાર માઇલના મોરચા પર રશીઅન લશ્કરે સામે રક્ષણાત્મક લડાઇ જાગતી રાખવાનું તે પસંદ કરે છે.

ધરીસત્તાએનો વિગ્રહીવ્યૂહ

રશિયાને બહારની મદદ મળતી અંધ થાય અને રશિયન મોર-ચાના અન્ય ભાગે માં રશિયન લશ્કરે ને રોકી રાખવામાં આવે એટલે દક્ષિણ મોરચા પર તે દોટ મૂકવા માગે છે. એ દોટનું એક જ લક્ષ્ય કોકેસસ છે. દક્ષિણમાં ખોર્કાવથી ટાગાનરોગ સુધી તો જર્મન લશ્કરે પહેલાં જ છે. ખોર્કાવ આગળ ઉગ્ર વિગ્રહ ચાલી રહ્યો છે અને બાકી છેક ટાગાનરોગ સુધીનાં જર્મન લશ્કરે નાની નાની અથડામણો જીતી કરી કઇ જગ્યાએ રશિયનોનું કેટલું જોર છે તે

ચકાસી રહ્યાં છે. નળાણી કડી હાથ આવશે ત્યાંથી તેઓ રોરોટાવ તરફ આગળ ધસશે. રોરોટાવ પડશે એટલે જર્મન દળોને એક ફાંટો ક્રેકસસમાં ઉતરશે અને એક કાર્પીયન સમુદ્ર તરફ લાંબાશે. રોરોટાવથી ક્રેકસસમાં જર્મન લશ્કર ઉતરશે તેની સાથેસાથ ક્યર્ અને ફીમીઆ-સેબાર્ટોપોલમાંથી પણ નૌકાઓ વાટે ધરીદળો ક્રેકસસના નીચેના ભાગોમાં ઉતરવાનો પ્રયાસ કરશે. ક્રેકસસના કિનારા પર રશિયનોનાં નાવોરોસીસ્ક અને બાટુમ એ કાળા સમુદ્રનાં મુખ્ય નૌકામથકો છે અને બીજાં પણ નાનાં નાનાં મથકો છે પણ તેને પાડી દેવાની જર્મનોને શ્રદ્ધા છે. આમ લગભગ એક સાથે બેત્રણ જગ્યાએ જર્મનદળો ઉતરશે. આ હેતુ સાધવા માટે જર્મનોએ રૂમાનીઆ અને અલ્બેગેરીઆના કાળા સમુદ્રના કિનારા પર નાની નાની નૌકાઓનો જગ્ગર જમાવ કર્યો છે. અહીં વિમાની મથકો પણ તેમણે જમાવ્યાં છે. ઉપરાંત ફીમીઆ અને ક્યર્માંના જર્મન વિમાની મથકો પરથી પણ કાળા સમુદ્રનાં લાલ નૌકાદળ પર વાર કરી તેને ખતમ કરવામાં આવશે. આ માટે રૂમાનીઆની ત્રણ સખમરીનો ઉપરાંત કેટલીક ઇટાલીયન સખમરીનોને પણ ચોરીછૂપીથી અહીં આણી તૈયાર રાખવામાં આવી છે.

સેબાર્ટોપોલ હાથ આવશે અને કાળાસમુદ્ર પર ધરીસત્તાનું પ્રભુત્વ સ્થાપાશે એટલે તેઓ માત્ર ક્રેકસસ પર એ ત્રણ જગ્યાએ ઉતરીને જ સંતોષ નહિ માને. કાળા સમુદ્રમાની તુર્કીની પૂર્વ સરહદ પર થઈને સીરીઆ અને ઇરાનમાં લશ્કરો ઉતારવાની પણ તેઓ તજવીજ કરશે.

અને સીરીઆ અને ઇરાકને માત્ર આ એક જ દિશાએથી આવનારાં આક્રમણોનો ભય નહિ હોય. અત્યાર સુધીમાં જણાઇ ચૂક્યું છે કે ધરીસત્તાઓએ ગ્રીસ, ફીટ, ઇજીપ્તન ટાપુઓ અને ડોડકાનીઝ ટાપુઓમાં સૈન્યો અને સામગ્રી ઠીક પ્રમાણમાં જમા કરી રાખેલ છે. એ તૈયારીનો ઉપયોગ કરવાનો અવસર પણ હવે આવી ગયો છે. એક માસ સુધીના અવિરત વિમાની મારાને પરિણામે માસ્કોનો દરિયાઇ અને વિમાની મથક તરીકે ઉપયોગ કરવાનું અંગ્રેજો માટે

અશક્ય નહિ તો પણ અતિ મુશ્કેલ તો બની જ ગયું છે. ઉપરાંત હવે સીરેનાઇકામાંથી બ્રિટિશદળો પાછાં હટી ગયાં છે અને તોશ્ક તેમના હાથમાંથી ગયું છે એટલે માલ્ટાની રહીસહીઅગત્ય પણ સારી પેઠે ઓસરી ગઇ છે અને માલ્ટાને વધુ સામગ્રી અને મદદ પહોંચાડવાનું સાથી મુશ્કેલનું કામ અત્યંત મુશ્કેલ બની ગયું છે. મલ્ટા આમ નકામું બની ગયું છે એટલે ઇટાલીનાં સીસીલીની અગત્ય સારી પેઠે વધી ગઇ છે. ઇટાલીયન નૈસાદગને હવે મધ્ય ભૂમધ્યમાં મૂકતવિહાર મળી ગયો છે. સીસીલી, ગ્રીસ, ક્રીટ, ઇજીપ્તન ટાપુઓ અને ડોડાકેનીઝમાંની ધરીની તૈયારીઓ બેતાં તોશ્કના પતનને પરિણામે પૂર્વ ભૂમધ્ય પરથી પણ બ્રિટિશ વર્ચસ્વ સારી પેઠે ઓછું થઇ ગય છે. તેમાંયે ઇજીપ્તમાંના ધરીદળોની ચાલુ પ્રવૃત્તિને પરિણામે એલેક્ઝાન્ડ્રીઆ પણ તેમના હાથમાં પડશે તો તો નિર્મયપણે મધ્યપૂર્વ તરફ ધસારો લઇ જવાનો ધરીનો માર્ગ છેક જ મોકળો થઇ જશે.

પણ એલેક્ઝાન્ડ્રીઆ અકબંધ રહે તો પણ સીરિયા અને પેલેસ્ટાઇન મારફત મધ્યપૂર્વના પ્રદેશો પર સવારી લઇ જવામાં ધરી સત્તાઓને ખાસ મુશ્કેલી જણાય તેમ નથી. એટલે એવું બને છે તેઓ પ્રથમ સાઇપ્રસ લઇ લે, અને સાઇપ્રસ ન લેવું હોય તો તેની આસપાસ દરિયાઇ ઘેરા જેવી સ્થિતિ જામી કરી સીધા સીરિયા અને પેલેસ્ટાઇનના કિનારા પર દળો ઉતારે. ત્યાં ઊતર્યા પછી એ દળો ત્રણચાર વડેણમાં ફાંટાઇ જાય. એક ફાંટો ઉત્તર તરફ જઇ કાળાસમુદ્ર મારફત તુર્કીના પાછળના ભાગમાં ઉતરેલા ફાંટા સાથે હાથ મિલાવે; બીજો ઇરાકના તેજ દૂવાઓ તરફ જાય, ત્રીજો પેલેસ્ટાઇન મારફત નીચે ઊતરી ઇજીપ્ત મારફત સુએઝ તરફ આગળ વધતાં ધરીદળો સાથે હાથ મિલાવવા આગળ વધે. આમાં મુખ્ય ધસારો તો ઇરાક તરફનો જ રહે અને છેક ઇરાન અને ઇરાનના અખત સુધી પહોંચે. આ ધસારાની મુખ્ય નેમ તો ઇરાકમાં મોસલ અને ઇરાનમાં આબાદાનના તેજના દૂવાઓ હાથ કરવાની હોય.

વચ્ચેનો આ ધસારો આટલું કામ સાધી રહે ત્યાં સુધીમાં કોકેસસમાંનો ત્રિશળ ધસારો પણ માછકાપ અને આકુના તેજના ઢૂવાઓ સુધી પહોંચી જ ગયો હોય. અને નીચેનો ઇજ્જતમાંનો ધસારો પણ સુએઝની નહેર સુધી પહોંચી ગયો હોય. આ રીતે કોકેસસ, ઇરાક અને ઇરાનનું તેજ ધરીસત્તાઓના હાથમાં આવે, ઇરાનનો અખાત અને સુએઝની નહેર તેમનાં હાથમાં આવે અને જમીન અને જળમર્ગે હિન્દ તરફ આગળ વધી જનપાન સાથે હાથ મિલાવવાની તક મળે એવી સ્થિતિ ઊભી થાય. ૧૯૪૨ની સાલનો ધરીરાજ્યોનો એ નિર્ણયાત્મક વિજય લેખાય.

એ વિજય સિદ્ધ કરવા માટે રશિયામાં થોડુંક આગળ વધવું કામનું ઝૂંપી, અને રશિયાની લડાઇ ચાલુ હોય ત્યાં સુધી બ્રિટિશ ટાપુને જીતી લેવાનું શક્ય નથી, એટલે આ જ-મધ્યપૂર્વની રણભૂમિ જ-તેમને માટે બાકી રહે છે. ઉપરાંત એ રણભૂમિ પર વિજય મળતાં મિત્રરાજ્યોને આખરી શિકસ્ત આપવાની શક્યાતા તેમની સમક્ષ ખુલ્લી થાય.

મિત્રરાજ્યોની તૈયારી કેવી હશે

ધરીરાજ્યોને માટે આ માર્ગ જ હવે રહ્યો છે એમ સમજાવે મિત્રરાજ્યે એ પણ મધ્યપૂર્વના આ પ્રદેશમાં તેમનો મુકાબલો કરવાની તૈયારી કરી રાખી છે. ઇજ્જતમાં એક લશ્કર તો લડાઇની લગભગ શરૂઆતથી જ ચિત્તે ઊભું કરી લીધું હતું. આઠમા લશ્કરને નામે એ ઓળખાય છે. એ લશ્કર જ આજે ઇજ્જતમાં જનરલ રોમેઝનાં દળો સામે લડી રહેલ છે. આ ઉપરાંત પેલેસ્ટાઇન, ઇરાક અને ઇરાનમાં પણ બીજાં એવાં જ બે લશ્કરો સર્જવામાં આવ્યાં છે. આ લશ્કરો નવમા અને દશમા લશ્કરને નામે ઓળખાય છે. વધુમાં એમ પણ જાણવા મળ્યું છે કે તુર્કી, સીરીયા, પેલેસ્ટાઇન કે કાળા સમુદ્ર મારફત સીરીયા કે ઇરાનની સરહદ પર ધરી લશ્કરો ઊતરે તો તેમને અટકાવવા માટે ઊંડાણવાળી-in depth-કિલ્લેબંધી મેં પણ આ વિભાગોમાં રચી લેવામાં આવી છે. સાઇપ્રસને પણ આધુનિક

શસ્ત્રાઓ અને સૈન્યોની સંજ્ઞ કરવામાં આવ્યું છે. લાગે છે કે અમેરિકન સૈનિકો અને વિમાની દ્વળો પણ અસરાની આસપાસ ફાંપકે જવ્યાએ થાણું જમાવી બેઠેલ છે.

રશિયનો તો સત્તમ છે જ. ગયા વર્ષના ધસારા દરમ્યાન જર્મનોએ એક પણ મહત્વનું રશિયન લક્ષ્ય સિદ્ધ કરી ન શક્યા એટલે આ વર્ષે તેઓ હાંફળા થઈને પોતાના તેલના પ્રદેશો-ક્રોકેસસ તરફ દોટ મૂકશે એમ તેમણે કહ્યું જ લીધું હતું અને એ માટેની જરૂરી તૈયારીઓ પણ તેમણે કરી લીધી છે. આવી રીતે મધ્યપૂર્વની ભૂમિમાં નિર્ણયાત્મક જંગ લડી નાખવાને બંને પક્ષો તૈયાર થઈ બેઠા છે.

એમાંથી એક પક્ષની લશ્કરી તાકાતનો આધરભુત ખ્યાલ મેળવવાનું તો અશક્ય જ છે પણ જર્મનોની હવે પછીની ચાલબાજીની જે રૂપરેખા ઉપર આપવામાં આવી છે તે સાચી મુલકોના યુદ્ધનિષ્ણતાથી જરાય અઝાણી નથી એટલે તેને પહોંચી વળવાની તૈયારીઓ તેમણે કરી જ રાખી હશે એમ માની લેવામાં ભૂલ થવાનો સંભવ નથી.

આ લખાય છે ત્યાં સુધીમાં ઉપર જણાવેલી પોતાની નેમો સંતોષવા માટે ઉપર સૂચવેલ છે તેવા જ પ્રકારે ધરીસત્તાઓએ પહેલા ધા તો કરી લીધા છે. રશિયામાં શિયાળા પછીથી કોઈપણ મોરચા પર જર્મનોને પાછા હઠાવવામાં રશિયનો સફળ થયા નથી. પણ એવી અપેક્ષા કોઈએ તેમની પાસેથી રાખી પણ નહોતી. જર્મનો તેમને પાછા હઠાવશે એમ ધારી લેવામાં આવ્યું હતું અને એ ધારણા સકારણ હતી. આ રીતિમાં રશિયનો જે ટકાવ કરી રહ્યા છે તે તારીફ માગી લે તેવો છે. જુલાઈ મહીને શરૂ થયેલ છે છતાં જર્મનો હજુ સેઆરટોપોલ કમન્ડે કરી શક્યા નથી અને ખાર્કોવ મોરચા પર પણ ગોકળગાયત્રી ગતિએ જ આગળ વધી રહ્યા છે. આવી ને આવી રીતિ ચાલુ રહે તો નવેમ્બર માસ સુધીમાં જર્મનો રશિયામાંના ઉપર જણાવેલાં લક્ષ્યો સિધ્ધ કરી શકે એવી કોઈ જ શક્યતા દેખાતી નથી. પણ અહીં જર્મનો.

અત્યારે દાખવી રહ્યા છે તેનાથી વધારે જોર દાખવશે એમ અવશ્ય ધારી શકાય.

બીજી બાજુ ફ્રિટન અને અમેરિકાએ સંભાળવાની છે. ઇંગ્લેન્ડ, સીરીઆ, પેલેસ્ટાઇન, ઇરાક, ઇરાન એ બધા દેશોનું રક્ષણ તેમણે કરવાનું છે. આ બધા દેશોમાંથી અત્યારે તો હજુ એક ઇંગ્લેન્ડ પર જ આક્રમણ આવેલું છે. એટલે આ બધા દેશોને સાચવવા તત્પર અનેલી સત્તા આ એક દેશનો મોરચો તો બરાબર સાચવી જ શકશે એવી અપેક્ષા રખાતી હતી. ફ્રિટિશ-પ્રચારે પણ એવી જ છાપ ઉભી કરેલી. પણ બન્યું છે એથી તદ્દન ઉત્તરું. એક જ માસની સાધારણ લડાઇને પરિણામે તેઓ સીરેનાઇકાનો જંગ હારી ગયા છે અને ઇંગ્લેન્ડના જંગને અંગે પણ ભારે વિષય દશામાં મુકાઇ ગયા છે. ઉત્તર આફ્રિકા અને મધ્યપૂર્વના મોરચા એકબીજા સાથે એવા સંકલિત છે કે એકમાં મળતા વિગત કે પરાજયની અસર બીજા પર પણ ઉપજ્યા વિના રહે નહિ. એટલે ઇંગ્લેન્ડમાં એલેક્ઝાન્ડ્રિયા, કેરો અને સુએઝની નહેર કબજે કરવા જર્મનો શક્તિમાન થાય તો બાકીનાં ફ્રિટિશ દળો માટે સીરિયા, પેલેસ્ટાઇન, ઇરાક, ઇરાન વગેરે દેશોનો અચાવ કરવાનું કામ અતિ મુશ્કેલ બની જાય. તેમાંયે આવી કોઇ આફતનો સેઆસ્ટોપોલનાં પતન સાથે મેળ મળી જશે તો અન્ય કટોકટી ભરી સ્થિતિ ઉભી થયા વિના નહિ જ રહે.

યુરોપી મોરચાની ઉપયોગિતા

શું થાય છે તે જોયું રહે છે. બંને પક્ષો વચ્ચે વિષય-પરાજયનો કાંટો અત્યારે તો સાધારણ છે. પણ તોશ્ચકનાં અણુધાર્યા પતનને લીધે એ સ્હેજ ધરીસત્તાઓની બાજુએ દળો છે એમ લાગે છે. સીરેનાઇકાના પરાજય અને તોશ્ચકનાં પતન સંબંધે ફ્રિટિશ વડા પ્રધાન પાલ્મેન્ટ સમક્ષ શો ખુલાસો કરશે અને એ પરિસ્થિતિ પરથી ઉપજતાં ભાવિનું તેઓ કેવું ચિત્ર દોરશે તે આપણે જાણતા નથી. વોશિંગ્ટનમાં એમણે કરેલી ખાનગી વાતચિત પરથી તો એવો

સંસ્કાર ઉઠે છે કે ચર્ચિત શ્રીમીઆની પીછેહઠ અને તોણુકનાં પતનને બહુ મહત્વ આપતા નથી અને ભાવિ વિષે આશાવાદી ખ્યાલો આગળ ધરે છે.

પણ મને લગે છે અને ચિંતનના સામાન્ય પ્રગ્નજનોને પણ લાગતું જણાય છે કે ચર્ચિતનો એ આશાવાદ કામનો નથી. જે લશ્કર સામું આક્રમણ કરીને ધરીદળોને લીખિયાની છેલ્લી સરહદ સુધી હાંકી કાઢશે અને ભૂમધ્ય પર ચિંતનનો પડો વજડાવશે એમ ધારવામાં આવતું હતું એ લશ્કર આટલી ઝડપથી આમ ભૂડે હાલ પાછું હડે એ નિશાન જરાયે સારાં નથી; આશાવાદ કે આત્મ-સંતોષને એમાં જરાયે અવકાશ નથી.

એટલે માનવાને કારણ છે કે આગળ અનેક વખત ક્યું છે તેમ આ એક વધુ વખતને માટે બ્રિટિશ પ્રગ્નમત પોતાના હાથમાં આગેવાની લેશે અને આ કથળતી પરિસ્થિતિનો અત્કારિક ઉપાય કરવાની ચિંતનનાં સરકારતંત્રને ફરજ પાડશે. સંભવ છે કે ઇજ્જત અને તેને પરિણામે મધ્યપૂર્વની કથળતી પરિસ્થિતિનાં અસરકારક વારણુ તરીકે પશ્ચિમ યુરોપમાં વહેલી તકે નવો મોરચો ખેંચવા બ્રિટિશ પ્રગ્નમત આગ્રહ ભરી માગણી કરશે.

મને લાગે છે કે એવી માગણી થાય તેમાં કંઈ જ ખોટું નથી. લોકલાગણીની દૃષ્ટિએ જે સારું છે તે લશ્કરી વ્યૂહની દૃષ્ટિએ પણ ખૂબ જ સાચું છે. રશિયાના, ઇજ્જતના અને સમગ્ર મધ્યપૂર્વના નિર્ણાયક બની બેઠેલા મોરચા પર ધરીસત્તાઓની સમગ્ર શક્તિ કેન્દ્રિત થતી અટકાવવાનો એ જ સોનેરી ઉપાય છે.

પશ્ચિમ યુરોપ પર સવારી કરવાને ચિંતન ઘણા વખતથી તૈયારી કરી રહ્યું છે. આ કારણે જ ચિંતનનાં યુદ્ધસામગ્રી અને લડાયક દળોનો જખ્ખર જથ્થો ચિંતનમાં જમા થયેલો પડ્યો છે. આ જથ્થામાં અમેરિકા અને કેનેડા તરફથી આવી રહેલાં સૈન્યો અને સામગ્રીથી સારી હદે વધારો થયો છે. આ બધાંનો ઉપયોગ શો છે? અને આવી કટોકટીની ઘડીએ તેનો ઉપયોગ નહિ કરવાનો હોય તો પછીથી ક્યારે જ હશે?

પશ્ચિમ યુરોપમાં ખ્રિસ્ત નવો મોરચો ખોલે તો તેમાં તેને સફળતા મળે કે ન પણ મળે પણ બેમાંથી ગમે તે સ્થિતિમાં મિટ્ટોરાજ્યોને તો સામાટે સરવાળે લાભ જ હશે. જે ખ્રિસ્ત સફળ થાય તો તો ધરીસત્તાઓનો પરાજય એટલો વહેલો આવશે; જે તે નિષ્ફળ જાય તો પણ ધરીરાજ્યોનું ધ્યાન રશિયા, મધ્યપૂર્વ અને આફ્રિકા પરથી ખેંચી લઇને આ બાબુ વાળવામાં તો એ સફળ થવાનો જ પરિણામે આ પશ્ચિમ યુરોપના મોરચા પર મિત્રરાજ્યોને શોષણ પડે તો પણ ધરીરાજ્યો તેમનાં તેજનાં ધામે સુધી નહિ પહોંચી શકે અને ધરાનના અખાત અને સુએઝની નહેર સુધી પહોંચવાનું તેમને માટે લગભગ અશક્ય જ બની રહેશે. આ રીતે જે મોરચાને નિર્ણયિક બનાવવાની નિષ્ઠા ધરીરાજ્યોએ બાંધી છે તેમાં તો તેઓ નાકામિયાબ જ રહેશે.

ઉપરાંત મધ્યપૂર્વ તરફ દોટ મૂકવા માટે પોતાના સૈન્યો અને સામગ્રી મોટા પ્રમાણમાં રૂમાનિયા, બલ્ગેરિયા, કાળાસમુદ્ર, રશિયા, સીસીલી, ગ્રીસ, ક્રીટ, ઇજિપ્ત ટાપુઓ, ડોડીકેનીઝ ટાપુઓ, ઇજીપ્ત વગેરેમાં જમા કરી બેઠેલાં ધરીરાજ્યો એ સામગ્રી તરત જ પશ્ચિમ તરફ નહિ જ વાળી શકે. અને વાળવા પ્રયત્ન કરશે તો તેમની યોજનાઓ ચૂંથાઇ જશે અને સામગ્રી અક્તવ્યસ્ત બની જશે. આ રીતે નવો મોરચો ખોલવાનું સાથી મુલકોનું સાહસ એવું બની રહેશે કે જે સફળ થતાં મેળવવાનું ધણું જ છે અને નિષ્ફળ જતાં ગુમાવવાનું પ્રમાણમાં ઘણું ઓછું છે. ગમે તે સ્થિતિમાં એક પરિણામ તો અવશ્ય આવશે જ કે મધ્યપૂર્વના મોરચાનો નિર્ધારિત નિર્ણય તેઓ ધરીસત્તાઓની પક્ષમાં તો નહિ જ જવા દે. સ્થિતિ આવી હોવાથી ખ્રિસ્ત અને સાથી મુલકોની સરકારો આ માટે પોતાની હિંમત એકઠી ન કરી શકતી હોય તો પ્રગ્ત્યે તેમનામાં એ હિંમત પ્રેરવી જોઇએ. એમ થશે તો જ ઐતિહાસિક કાળ દરમિયાન અનેક સંસ્કૃતિઓ અને અનેક નાન્યપરદાઓનું પાણીપત બનેલ મધ્યપૂર્વની રણબૂમિ દુનિયાનાં પ્રકાશ અને પ્રગતિનાં બળોને યારી આપી રહેશે.

રૂબી જનરલ ઇન્સ્યુરન્સ
કંપની લિ.

માંજ

તમારો વીમો ઉતરાવો
કારણ કે

એ રાષ્ટ્રિય વીમા કંપની છે

ચેરમેન: શ્રી. બી. એમ. બીરલા

કાઠિયાવાડ અને કચ્છના-મુખ્ય એજન્ટ

ચીમનલાલ ટી. મોદી

ધર્મેન્દ્ર રોડ, રાજકોટ

દિગ્દર્શક
સર્વોત્તમ
બહામી
સંગીત
ખેમચંદ
પ્રકાશ

બ્રોડવે

કીંગ્સવે.....દાદર
સમય-૪૧૧ : ૭ : ૧૦

ભુમિકા
સ્નેહપ્રભા, જયરાજ
પ્રભા, સતીશ,
પ્રતિભાદેવી, નાગેન્દ્ર
વગેરે

અમર પિકચર્સનું

ઉમદા કલા-સર્જન

ખિલોના

નેશનલ સ્ટુડિયોઝનું મહાન
સમાજચિત્ર

કસોટી પે ઉતરેને સમ્યા વો સોના

કસોટી

દિગ્દર્શક-રામચંદ ઠાકુર,
રોઝ, પ્રલ્હાદ, સુનાલિની,
વીણાકુમારી, સતીશ
વગેરે

સમય-૪૧૧ : ૭ : ૧૦

ડાયમંડ ટોકીઝ

રણજીત મુવીટોનનું મહાન
કોમેડી પિકચર

રમુજના રામ ચાલીને કીર્તિ
મેળવવાનો કીમ્બો

ઢંઢેરા

દિગ્દર્શક-ચાલી.....
ચાલી, શમીમ, દીક્ષિત,
બીલીમીરીયા, હુશનબાનુ
સમય-૪૧૧ : ૭ : ૧૦
શુક, શનિ, રવિ બે વાગે

આલ્ફ્રેડ ટોકીઝ

૬ મું અઠવાડીયું

સ્ટેશન માસ્ટર

મુંબાઈના તમામ વર્ગોની તારીખ પામેલું બોલપટ

મિનર્વા ટોકીઝ

સમય—૩૧, ૬૧, અને ૯૧

શની, સ્વીચે, વધારાનો શેા, ૧૨-૪૫

૨૩ મું

અઠવાડીયું

પ્રકાશ
ચીત્ર

ભરત મિલ્લાપ

હિંદીમાં ૨-૪૫, ૬ અને ૯ વાગે (મરાઠી)

બુધવારે બપોરે ૧૧-૩૦ વાગે સ્વીચેા માટે (હિંદી) જનાના શેા

ગુરુવારે (મરાઠી) જનાના શેા બપોરે ૧૧-૩૦

મેજેસ્ટીક

(એવરચીન રીલીઝ.)

આચાર્ય-પ્રોફેશનના

આગામી ચિત્ર

કુંવારા બાપ

માટે

જાહેરખબર લેતા રહો

બધા પ્રકારના બેન્કીંગના કામ માટે

નેશનલ સિક્યુરીટીઝ બેંક લિ.,

કોટ-મુંબઈ

પ્રથમ હરજીની બેન્ક છે

રાષ્ટ્રીય બચાવ નેટવર્ક મહત્વ

કૌટુંબિક બચાવનું છે

અને-

કૌટુંબિક બચાવનો શ્રેષ્ઠ

માર્ગ વિશે છે

તમે તમારા વીમો ઉતરાવ્યો? ન ઉતરાવ્યો હોય તો-

ફેડરલ ઈન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ

કોટ-મુંબઈ

માંજ એ ઉતરાવવાનો પ્રબંધ કરજો

ધી નવજીવન મિલ્સ લિ

કલોલ (ઉ. ગુજરાત)

આ જાતો સર્વોત્તમ સાબિત થઈ છે
પોપલીન, લોંગ કલોથ, ટવીલ, કોંબ. સૂતરની
ધોતી, ફેન્સી સાડી, જોકાર્ડ સાડી, ફેન્સ શર્ટિંગ્સ
મલમલ વૉયલ, દોરિયા

અમારી મિલનું કાપડજ ખરીદો કારણ કે તે રેશમ
જેવું સંવાળું હોય છે તેમજ યકાઉ દોવાથી કોઈ
પણ મિલ કરતાં સસ્તું પડે છે. વળી આકર્ષક અને
અપ-ટુ-ડે દોવાથી સંપૂર્ણ સતોષ આપી શકે છે.

અમદાવાદમાં નીચેના સ્થળેથી મળશે

મહેન્દ્ર સ્ટોર્સ

રતનપોળ સિદ્ધવવાળા મારકેટ

